

MIČKO, Peter: *Hospodárska politika Slovenského štátu. Kapitoly z hospodárskych dejín Slovenska v rokoch 1938 – 1945.* Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku v spolupráci s Fakultou humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2010, 304 s.

Monografia popredného slovenského historika hospodárskych dejín Petra Mička bola vydaná v roku 2010 Spolkom Slovákov v Poľsku (Krakov) v spolupráci s Fakultou humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Publikácia vyšla v rámci riešenia vedeckých projektov: Grant UGA, UMB Banská Bystrica – *Hospodárska situácia a výstavba verejných stavieb v stredoslovenskom regióne v rokoch 1938 – 1945 s dôrazom na oblasť Pohronskej župy* a Grant VEGA MŠ SR č. 2/0090/10 – *Hospodárska migrácia na Slovensku v rokoch 1939-1945.*

Uvedeným titulom sa slovenský knižný trh rozšíril o publikáciu venujúcu sa hospodárskym dejinám Slovenska v rokoch 1938 – 1945. Hoci v súčasnosti vyšli viaceré diela zaoberajúce sa či už priamo, alebo len okrajovo aj rôznymi aspektmi hospodárstva 1. Slovenskej republiky, v slovenskej, ale celkovo aj vo svetovej historiografii sa hospodárskym dejinám stále venuje podstatne menšia pozornosť ako politickým, či vojenským udalostiam. Treba ešte podotknúť, že práca je vlastne prvou odbornou monografiou, ktorá svojím obsahom podáva prierez slovenskou hospodárskou politikou realizovanou od jesene 1938 až do mája 1945.

V úvode práce autor zhodnotil dostupnú literatúru, ktorá vyšla k danej téme. Zdôrazňuje, že viaceré staršie publikácie vydané do roku 1989 sú ideologicky ovplyvnené jednostranným vnímaním existencie 1. Slovenskej republiky a z tohto aspektu v nich absentuje zhodnotenie snáh Slovenska aspoň o čiastočnú samostatnosť v hospodárskych otázkach. Hoci pretrvával značný nemecký vplyv na slovenské hospodárstvo, slovenskí národohospodári sa aspoň sčasti usilovali realizovať nezávislú hospodársku politiku. Uvádza, že po roku 1989 už vyšlo viacero štúdií a monografií, ktoré sa venujú všeobecnému zhodnoteniu hospodárstva ako celku, alebo jeho parciálnym oblastiam. Autor má veľmi dobrú znalosť odbornej literatúry a na základe súčasného historického výskumu kriticky hodnotí staršiu literatúru a snaží sa s ňou polemizovať.

Peter Mičko oprel svoj výskum aj o úctyhodné množstvo archívnych fondov (až 51) z viacerých slovenských archívov, ale aj *Národního archivu v Prahe* a nemeckých archívov *Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes* v Berlíne a *Bundesarchiv* v Berlíne. Z dobovej periodickej tlače práca čerpá až z 37 titulov, ako sú *Budovateľ*, *Národné noviny*, *Slovák*, *Gardista* a ďalšie. Široká pramenná základňa sa pozitívne odrazila nielen v texte, ale aj v množstve zaujímavých príloh, ktoré majú nielen ilustratívnu, ale predovšetkým doplňujúcu poznávaciu funkciu. Prílohy obsahujú štatistiky, situačné správy slovenského hospodárstva a dopĺňajú text konkrétnymi číselnými údajmi. Práca čerpá aj z publikovaných dokumentov k spoločenskej, politickej a hospodárskej situácii v rokoch 1938 – 1945. Neoceniteľným zdrojom informácií o situácii a vývoji v hospodárstve v daných rokoch sú spomienky čelných hospodárskych predstaviteľov Slovenska Imricha Karvaša, Petra Zafka a Gejzu Medrického.

Monografia je veľmi prehľadne a logicky rozčlenená do piatich kapitol. Texty boli zoradené a štrukturované na základe chronologického prezentovania dôležitých súvislostí vplývajúcich na vývoj slovenského hospodárstva v sledovanom období.

Prvá kapitola sa zaoberá hospodárskou situáciou na Slovensku na prelome rokov 1938/1939. Škody spôsobené Mníchovským diktátom a Viedenskou arbitrážou výrazne zasiahli do hospodárstva štátu. Autor sa v tejto časti venuje predovšetkým vzťahom medzi centrálnou vládou v Prahe a autonómnou slovenskou vládou počas krátkej existencie druhej Česko-Slovenskej republiky (Č-SR). Poukazuje na to, že medzi základné problémy patrilo zorganizovanie samostatného hospodárskeho úradu – ministerstva hospodárstva, vyjasnenie finančných a kompetenčných problémov s ústredným ministerstvom, či vypracovanie hospodárskeho plánu pre úspešný rozvoj slovenského hospodárstva. Pri prerozdeľovaní prostriedkov nastávali často komplikácie, keďže o pridelovaní financií sa rozhodovalo hlavne v Prahe. V záverečnej časti prvej kapitoly sa autor venuje slovensko-nemeckým rokovaniam za účelom poskytnutia hospodárskej pomoci Slovensku, čo však nemecká strana chcela prioritne využiť na rozpad Č-SR.

Druhá a zároveň najrozsiahlejšia kapitola monografie sa zaoberá charakteristikou slovenského hospodárstva v rokoch 1939 – 1943

a vplyvmi pôsobiacimi na jeho rozvoj. Časová ohraničenosť kapitoly súvisí s hospodárskou konjunktúrou v danom období, kde rok 1943 predstavoval určitý vrcholný bod hospodárskeho rastu produkcie krajiny. Potom nastalo obdobie stagnácie a následného úpadku. Autor uvádza niekoľko bodov, do ktorých možno zhrnúť príčiny hospodárskej prosperity v danom období: vojnová konjunktúra, silné nemecké investície, zákony o podpore priemyslu a niektorých daňových úľavách, hospodárska politika slovenských národohospodárov, začali vyrábať závody, ktoré boli vybudované v tridsiatych rokoch 20. storočia, zmenšila sa konkurencia českých, tovarov, Slovensko bolo až do leta 1944 ušetrené vojenských operácií a leteckého bombardovania atď.

Kapitola je rozdelená na 9 podkapitol, ktoré sa venujú predovšetkým hospodárskym vzťahom s Nemeckom, slovensko-nemeckým zmluvám a snahe Nemecka o čo najväčšie využitie slovenského hospodárstva. Okrem otázky surovín a získania vplyvu v priemyselných podnikoch bolo pre Nemecko kľúčovou otázkou získanie slovenských zbrojoviek. Škodove závody v Dubnici nad Váhom a Považskobystrická zbrojovka boli pobočnými závodmi českých firiem. Nacisti sa zmocnili slovenských zbrojoviek prostredníctvom prevzatia vedenia veľkých koncernov v českých krajinách. Škodove závody v Plzni aj s pobočným závodom v Dubnici nad Váhom a Zbrojovka Brno s pobočným závodom v Považskej Bystrici sa stali súčasťou koncernu Hermann Göring Werke.

V ďalších podkapitolách sa Peter Mičko venuje výstavbe infraštruktúry na Slovensku v rokoch 1939 – 1945, finančnému sektoru 1. Slovenskej republiky, zahraničnému obchodu a platobnému styku v medzištátnom obchode. Osobitná pozornosť je zameraná na vzťahy s Protektorátom Čechy a Morava, ktoré mali po dlhoročnej existencii spoločného štátu špecifický charakter. Druhú kapitolu uzatvára charakteristika rezortu poľnohospodárstva.

Tretia kapitola pod názvom „Slovenskí robotníci vo Veľkonemeckej ríši“ pojednáva o špeciálnej hospodárskej problematike v skúmanom období. Na jednej strane bol odchod slovenských robotníkov za prácou do Ríše jedným z riešení dlhodobého slovenského problému s nezamestnanosťou, na druhej strane z hľadiska umelo nadneseného kurzu ríšskej marky oproti slovenskej korune bolo vyplácanie týchto miezd uskutočňované SNB ekonomickou záťažou pre štát. V súčasnosti autor

vydal v spoluautorstve s Michalom Schvarcom a Ľudovítom Hallonom aj knihu dokumentov venujúcu sa danej problematike.

Vo štvrtej kapitole je pozornosť zameraná na arizáciu židovských podnikov na Slovensku. Židia boli najskôr zbavení svojich občianskych a ľudských práv, nasledovalo ich vyradenie z politického a hospodárskeho života, odobranie majetku, prenasledovanie a napokon deportácie. Arizáciou židovského majetku bola väčšina židovských podnikov arizovaná alebo zlikvidovaná. Autor približuje proces arizácie aj na príklade dvoch drevárskych podnikov. Hospodárske opatrenia uplatňované voči židovskému obyvateľstvu mali za následok, že na Slovensku zostali desaťtisíce židovských občanov bez majetku, akéhokoľvek príjmu a prostriedkov. Zbedačené židovské obyvateľstvo sa stalo nežiaducim bremenom a vláda hľadala vhodné riešenie tohto vzniknutého sociálneho problému, čo vyústilo až k deportáciám do nacistických vyhladzovacích táborov.

Posledná piata kapitola pod názvom „Agónia republiky a úplné podriadenie slovenského hospodárstva nemeckým potrebám“ sa venuje slovenskému hospodárstvu v jeho záverečnej fáze na prelome rokov 1944/1945. Začiatkom roka 1944 začína celkovo hospodárska produkcia upadať. Slovenský zbrojársky priemysel však práve naopak zaznamenáva v tomto období svoj najväčší rozmach. Súviselo to najmä so stále stupňujúcimi sa požiadavkami nemeckej armády na zbrojnú výrobu. Slovenské hospodárstvo sa dostalo pod úplnú nemeckú kontrolu a stalo sa tak významným zdrojom vykorisťovania nemeckou brannou mocou. V samostatnej podkapitole autor opisuje hospodársku situáciu povstaleckého územia na jeseň 1944.

Treba jednoznačne privítať monografiu Petra Mička, ktorá je konštruktívnym príspevkom do procesu odborného poznávania dejín 1. Slovenskej republiky, pretože práve rozvoj hospodárstva (či už úspešný alebo neúspešný) výraznou mierou vplýva na samotnú existenciu štátu.

Zdenka Muráriková